

Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma 2026

YLEINEN OSA.....	3
Valvontasuunnitelman laatiminen ja hyväksyntä	3
Ohjelmakauden 2025–2028 teema.....	4
Säädösperusta.....	4
Tarkastus	4
Riskinarviointi ja tarkastustiheys.....	4
Näytteenotto ja valvontaprojektit	5
Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi	5
Valvonnan voimavarat ja niiden käyttö vuonna 2026.....	5
Terveysvalvonnan resurssit	6
Koulutussuunnitelma.....	6
Tietojärjestelmät.....	7
Varautuminen häiriötilanteisiin.....	7
Viestintä.....	7
ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA.....	9
Yleistä	9
Tarkastusten sisällön määrittäminen.....	9
Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi.....	9
Näytteenotto ja näytteen tutkiminen	10
Painopisteet ja valtakunnalliset valvontaprojektit 2025–2028	11
Elintarvikevalvonta ja valvonnan suoritteet valvontavuosittain	12
Suunnittelemaan elintarvikevalvonta	12
Yleistä	13
Hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyt	13
Tarkastus	14
Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi.....	15
Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto, mittaukset ja tutkimukset.....	15
Painopisteet vuosina 2025–2028.....	17
Raportointi.....	18
TUPAKKALAIN MUKAINEN VALVONTASUUNNITELMA.....	19
Johdanto	19
Kunnan tupakkalain mukaiset valvontatehtävät.....	19
Valvonnan painopistealueet 2025–2028	20
Tarkastukset ja pakkokeinot	20
Riskinarviointi, tarkastustiheys ja tarkastukseen käytettävä aika	21
Ympäristöterveysvalvonnan keskeiset toimenpiteet vuonna 2026	22
Yhteiset	22
Tarkastussuunnitelmat vuodelle 2026.....	23
Näytteenottosuunnitelma vuodelle 2026	23

YLEINEN OSA

Ympäristöterveydenhuollon toiminnalla pyritään turvaamaan kuntalaisille terveellisen elinympäristön. Terveysdenhuoltolain mukaan ympäristöterveydenhuollon valvontaan kuuluu terveydensuojelu, tupakkalaki, elintarvikevalvonta ja eläinlääkintähuolto. Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon seudulliseen yksikköön kuuluvat Rovaniemen, Ranuan, Pellon, Ylitornion ja Kolarin kunnat.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännöt edellyttävät kuntaa laatimaan säännöllistä valvontaa koskevan valvontasuunnitelman, jossa otetaan huomioon ohjaavien keskusvirastoiden laatimat valtakunnalliset valvontaohjelmat. Keskusvirastojen organisaatiot muuttuvat 1.1.2026 alkaen. Tapahtuvilla muutoksilla on vaikutusta ympäristöterveydenhuollon ohjaukseen. Valviran toiminta päättyy vuoden 2025 loppuun ja tehtävät siirtyvät Lupa- ja valvontavirastoon (myöhemmin LVV). Samalla siirtyy suurin osa aluehallintovirastojen tehtävistä sekä pääosa ELY-keskusten ympäristö- ja luonnonvarat -vastuualueen tehtävistä LVV:n alle. Aluehallintovirastojen elintarvikevalvonnan sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin tehtävät siirtyvät Ruokavirastoon.

Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma vuodelle 2026 sisältää elintarvikelain, terveydensuojelulain ja tupakkalain valvontasuunnitelmat. Eläinlääkintähuollon valvonnasta laaditaan erillinen valvontasuunnitelma. Valvontasuunnitelman tavoitteena on yhtenäistää valvontaa ja annettavaa ohjausta, kohdentaa valvontaa riskiperusteisesti, niin että käytettävissä olevat resurssit tulee kohdennettua mahdollisimman tehokkaasti yksikön alueella. Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon toimialojen valvontaviranomaisena toimii Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunta.

Valvontasuunnitelman mukaisista tarkastuksista peritään Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunnan hyväksymän taksan mukainen maksu. Valvontasuunnitelma on edellytys valvonnasta perittäville maksuille. Lisäksi suunnitelmallisen valvonnan kohteilta peritään elintarvikelaissa ja terveydensuojelulaissa säädettyä valvonnan vuosittaista perusmaksua. Tarvittaessa epidemia ja terveyshaittaepäilyjen selvitysten kustannuksista vastaa Rovakaaren ympäristöterveydenhuolto.

Valvontasuunnitelman laatiminen ja hyväksyntä

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman laatimisessa on huomioitu eri lakien mukaiset keskusvirastojen ohjeet ja valvonnan painopistealueet, jotka sisältyvät keskusvirastojen laatimaan ympäristöterveydenhuollon yhteiseen valtakunnalliseen valvontaohjelmaan huomioiden paikalliset olosuhteet ja elinkeinorakenteet. Valvontasuunnitelman hyväksyy Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunta.

Ohjelmakauden 2025–2028 teema

Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisen valvontaohjelman yhteisenä teemana on ohjelmakaudella 2025–2028 ydintehtävät ja vaikuttava valvonta, jota edistetään seuraavia tavoitteita toteuttamalla:

- tietoperusteinen valvonta
- osaaminen
- varautuminen

Säädösperusta

Elintarvikelaki 297/2021

Terveydensuojelulaki 763/1994

Tupakkalaki 549/2016

Eläinlääkintähuoltolaki 285/2023

Vaaratiedotelaki 466/ 2012, muutossäädös 579/2025

Tarkastus

Tarkastustoiminnalla selvitetään valvottavan kohteen tai toiminnan vaatimuksenmukaisuutta. Valtakunnallisen valvontaohjelman eri lakeja koskevissa omissa valvontasuunnitelmissa määritellään tarkemmin tarkastusten sisällöt. Osassa kohteita tehdään samanaikaisesti tarkastus koskien useampaa lakia. Tarkastus kohdistuu tiloihin, toimintatapoihin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Tarkastus voi sisältää näytteiden ottoa ja mittauksia kohteen, kohteessa harjoitettavan toiminnan tai siellä valmistettavien tuotteiden tai tarjottavien palvelujen terveyshaittojen, turvallisuuden ja määräystenmukaisuuden arvioimiseksi. Pelkkä näytteenottokäynti ei ole tarkastus. Tarkastuksesta tehdään tarkastuskertomus, joka annetaan asianomaiselle tiedoksi.

Riskinarviointi ja tarkastustiheys

Liitteenä oleviin toimialakohtaisiin tarkastussuunnitelmiin on kirjattu valvontakohteiden lukumäärä toimintaluokittain sekä lainsäädäntökohtainen tarkastusten kokonaismäärä / vuosi (tarve sekä resurssien mukainen). Rovakaaren ympäristöterveydenhuollossa määritellään vuosittain valvottavat kohteet riskiperusteisesti. Riskinarvioinnissa on huomioitu riskiluokka (keskusvirastojen riskiluokitus kohdekohtaisesti Vatissa) sekä kohdekohtaiset riskitekijät.

Kohdekohtainen tarkastustiheys riippuu kohteen tosiasiallisista riskeistä. Esimerkiksi hyvin toimiva omavalvonta tai vastaava muu kohteessa tehtävä sisäinen valvonta, laadunvalvonta tai käyttötarkkailu ovat omiaan pienentämään riskiä, vähentäen suunnitelmallisten tarkastusten tiheyttä. Toisaalta toimijan laiminlyönnit tai toistuvasti kuluttajilta, viranomaisilta tai toisilta elinkeinonharjoittajilta tulleet toimintaa koskevat ilmoitukset voivat olla peruste nostaa tarkastustiheyttä (= kohdekohtainen riskinarviointi).

Riskinarvioinnilla on suuri merkitys ympäristöterveydenhuollon voimavarojen oikean kohdentamisen suunnittelussa. Voimavaroja kohdennetaan erityisesti niihin kohdetyyppeihin, joiden valvonta on edellisten vuosien aikana ollut vähäistä ja toiminnan riskit merkittävät.

Suunniteltujen tarkastusten lisäksi tarkastuksia tehdään myös muista syistä, kuten uusien valvontakohteiden tarkastukset ja valitusten perusteella tehtävät tarkastukset.

Näytteenotto ja valvontaprojektit

Näytteenottosuunnitelma ja vuosittaiset valvontaprojektit on huomioitu toimialakohtaisissa valvontasuunnitelmissa. Valvontaprojektit voivat olla valtakunnallisia, alueellisia tai omaa seutukuntaa koskevia. Toimialakohtaisissa valvontasuunnitelmissa on näytteenottosuunnitelma. Tämän näytteenoton kustannukset kohdistuvat joko toiminnanharjoittajalle tai kunnalle (viranomaisnäytteet). Tulosten perusteella voidaan valvontaa kohdentaa tehokkaammin.

Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Ympäristöterveydenhuollon raportointi toteutetaan keskitetyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmän Vatin sekä keskusvirastojen määräämällä tavalla.

Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunta arvioi valvontasuunnitelman toteutumista vuosittain. Aikaisemmin ympäristölautakunnan käsittelemä valvontasuunnitelman toteutuman arviointi on toimitettu Lapin aluehallintovirastolle, joka on arvioinut valvontasuunnitelmat ja niiden toteumat. Keskusvirastojen organisaatiomuutoksen jälkeen arviointitehtävä siirtyy elintarvikevalvonnan osalta Ruokavirastolle ja terveydensuojelulain nojalla tehtävän valvonnan osalta Lupa- ja valvontavirastolle. Ympäristölautakunnan käsittelee valvontasuunnitelman 2025 toteutuman arvioinnin, minkä jälkeen se toimitetaan keskusvirastoille arvioitavaksi.

Arvioinnissa kuvataan suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus, tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan), valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen, voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus, toiminnan kehittämistarpeet sekä arviointi- ja ohjauskäynnit. Arviointia hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa.

Valvonnan voimavarat ja niiden käyttö vuonna 2026

Ympäristölautakunta on päättänyt lisätä ympäristöterveydenhuollon resursseja yhdellä terveystarkastajalle vuoden 2026 alusta lähtien. Resurssi kohdennetaan talousveden sekä yleiseen terveydensuojelulain valvontaan.

Vuonna 2026 ympäristöterveydenhuollon henkilöstövahvuus henkilötyövuosina on yhteensä 26,8 htv (terveysvalvonnan johtaja 1 htv, terveystarkastajat 9 htv, kaupungineläinlääkärit 12,8 htv, toimistosihiteeri 1 htv ja eläintenhoitajat 3 htv. Eläinlääkinnässä osa henkilöstöstä tekee osa-aikaista työtä.

Tehtävänimike	Vastuualue	henkilötyövuodet
Terveysvalvonnan johtaja 1 htv	hallinto ja johtaminen	1 htv
Terveystarkastajat 9 htv	terveydensuojelu	6,0 htv
	elintarvikevalvonta	2,3 htv
	tupakka- ja lääkelain valvonta	0,3 htv
	hallinto	0,4 htv
Eläinlääkärit 12,8 htv	eläinlääkintä	9,4 htv
	valvontaeläinlääkäri	2,6 htv
	esihenkilötehtävät	0,8 htv
Eläintenhoitaja 3 htv	eläinlääkintä	3,0 htv
Toimistosihiteeri 1 htv	hallinto	1,0 htv
Yhteensä käytettävissä		26,8 htv

Terveysvalvonnan johtaja, terveystarkastajat sekä toimistosihiteeri työskentelevät yhdessä toimipisteessä Rovaniemellä. Eläinlääkintähuollon toimipisteet sijaitsevat jokaisessa kunnassa. Ranualla ja Pellossa työskentelee yksi kaupungineläinlääkäri, Ylitorniolla ja Kolarissa kaksi ja Rovaniemellä viisi kaupungineläinlääkäriä ja kolme valvontaeläinlääkäriä.

Terveysvalvonnan resurssit

Terveystarkastajien työpanosta on käytettävissä yhteensä 9 henkilötyövuotta, josta käytetään elintarvikevalvontaan noin 25 % ja terveydensuojelun valvontaan noin 65 %. Työaika käytetään myös tupakka- ja lääkelain valvontaan (sekä substanssia palveleviin erilaisiin hallinnollisiin tehtäviin, kuten viestinnän, digitalisaation ja tietosuojan edistämiseen. Työaika jakaantuu suunnitelmallisen ja akuutin valvonnan kesken arviolta 50 % / 50 %.

Valvontasuunnitelman liitteenä olevassa tarkastussuunnitelmassa on esitetty resurssien mukainen valvontamäärä sekä valvonnan ohjeellinen tarve.

Koulutussuunnitelma

Ammattitaidon ylläpitämiseksi henkilökunta pyrkii hankkimaan lisäkoulutusta sekä pysymään ajan tasalla uudesta lainsäädännöstä ja käytännöistä osallistumalla alan koulutuksiin. Lisäksi terveystarkastajat osallistuvat erikoistumisaiheidensa mukaisiin koulutuksiin.

Tietojärjestelmät

Kaikki kohteet ja erilaiset toimenpiteet kirjataan kohdekohtaisesti ympäristöterveydenhuollon valtakunnalliseen Vati-tietojärjestelmään. Lausunto- ja tarkastuspyynnöt sekä vireille tulevat ilmoitukset, hakemukset jne. kirjataan myös Rovaniemen kaupungin asianhallintajärjestelmään CaseM -järjestelmään diaari- ja päätösnumeron saamiseksi.

Toiminnanharjoittajat voivat tehdä lakisääteiset elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaiset ilmoituksensa (toiminnan aloittaminen, muuttaminen, lopettaminen, toiminnanharjoittajan vaihtuminen) Rovakaaren ympäristöterveydenhuoltoon sähköisesti ilppa-palvelun kautta. Ilppa-palvelussa voivat sekä yksityiset henkilöt, että toiminnanharjoittajat tehdä myös sairastumis- ja haittaepäilyilmoituksen elintarvikkeisiin tai talous- ja uimaveteen liittyen. Ilmoitukset tulevat ilpasta käsiteltäväksi suoraan Vati-järjestelmään, mikä nopeuttaa ilmoitusten käsittelyä.

Varautuminen häiriötilanteisiin

Rovakaaren ympäristöterveydenhuollolla on yhteistoiminta-aluetta koskeva lakisääteinen valmiussuunnitelma ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten. Ympäristöterveydenhuollon varautumistoimenpiteitä ovat mm. valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut, kouluttautuminen ja valmiusharjoitukset. Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmä on nimetty edellisen kerran 30.8.2023.

Kansalliset ja kansainvälisten häiriötilanteet ovat korostaneet ympäristöterveydenhuollon varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Varautuminen on määritetty myös yhdeksi 2025-2028 ohjelmakauden teemaksi. Varautumisessa korostuu ennakoiminen, mikä näkyy mm. talousvesilaitosten varautumisen valvonnassa.

Viestintä

Tiedottaminen hoidetaan paikallisesti Rovaniemen kaupungin internet-sivujen ja sosiaalisen median kanavien sekä Lapin Radion ja Lapin Kansa- ja Uusi Rovaniemi -lehtien kautta. Ranualla, Pellossa, Ylitorniolla ja Kolarissa tiedotetaan vastaavasti tarvittaessa kuntien internet-sivujen sekä kuntien tiedottamiseen valittujen paikallislehtien kautta (Ylitornio ja Pello: Meän Tornionlaakso, Ranua: Kuriiri, Kolari: Lounais-Lappi ja Kuukkel). Tarvittaessa tiedotetaan myös muiden viestimien kautta.

Viestintää harjoitetaan myös jokaisella tarkastus- ja asiakaskäynnillä sekä kirjeitse, sähköpostitse ja puhelimitse. Tiedotusta pyritään tehostamaan luomalla kontakteja toimijoiden kanssa yhteistyössä toimiviin tahoihin sekä ympäristöterveydenhuollon toimialojen kohderyhmien erityisellä koulutuksella ja opastuksella mahdollisuuksien mukaan. Häiriötilanneviestintä toteutetaan ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelman mukaisesti.

Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon palvelut on kuvattu Palvelutietovarantoon (PTV) ja julkaistu Suomi.fi -palvelussa ns. KaPA-lain veloitteen mukaisesti (Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista 571/2016). Rovaniemen kaupungin ja Ranuan kunnan verkkosivustot on myös PTV-integroitu. PTV-kuvauksia on päivitettävä säännöllisesti.

Vaaratiedotelain muutos 579/2025 antaa kunnan terveydensuojeluviranomaiselle oikeuden vaaratiedotteen antamisesta. Arvioinnin vaaratiedotteen antamisesta tekee aina tiedottamisesta vastuussa oleva viranomainen. Vaaratiedote voidaan antaa, jos henki tai terveys on välittömässä vaarassa tai omaisuus voi merkittävästi vaurioitua tai tuhoutua. Laki edellyttää, että vaaratiedotteen antaminen tulee olla välttämätöntä väestön varoittamiseksi.

Valvonnan maksullisuus

Kunta perii hyväksytyn maksutaksan mukaisesti valvontamaksuja elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelaeissa eritellyistä valvontatoimista. Maksutaksa kattaa kaikki ne toimenpiteet, joista kunta lainsäädännön mukaan voi periä maksun. Ympäristöterveydenhuollon valvontaviranomainen perii toimijoilta maksun mm. suunnitelmallisen valvonnan tarkastuksista, näytteenotoista ja tutkimuksista. Myös hakemusten ja ilmoitusten käsittely sekä määräysten noudattamatta jättämiseen perustuva valvonta on maksullista. Terveyshaitan toteamiseksi tehty ensimmäinen tarkastuskäynti on maksuton.

Tupakkatuotteiden, savuttomat nikotiinituotteet ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiluvan haltijalta ja tukkumyynti-ilmoituksen tehneeltä peritään kunnan taksan mukainen vuosittainen myyntipistekohtainen valvontamaksu tupakkalain mukaisesti.

Lisäksi kunta perii ympäristöterveydenhuollon valvontakohteilta vuosittaisen elintarvike- ja terveydensuojelulakien mukaisen valvonnan perusmaksun (150 €). Muun tahon kuin viranomaisen pyytämästä lausunnosta tai selvityksestä peritään maksu todellisten kustannusten mukaan. Kertyneet tulot kohdistetaan ympäristöterveydenhuollon valvonnan voimavarojen kehittämiseen.

ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA

Yleistä

Kunta laatii elintarvikelain 297/2021 39 §:n mukaisesti säännöllistä valvontaa koskeva kunnan elintarvikevalvontasuunnitelma siten, että valvonnassa otetaan huomioon elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan riskit, valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee vaaroja ihmisen terveydelle ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta.

Tarkastusten sisällön määrittäminen

Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon suorittamasta elintarvikevalvonnasta noin 70 % on elintarvikehuoneistojen säännöllistä ja ennalta suunniteltua tarkastustoimintaa. Ruokaviraston ohjeen Elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittäminen (10503/3) mukaiset kohdetyyppikohtaiset tarkastustiheydet vaihtelevat riskiluokitus perusteisesti (0,2-4 kertaa/ vuosi).

Valvonta kohteissa tarkastettavia asioita ovat: elintarvikehuoneiston tilat, omavalvonta, olosuhteet ja toimintatavat mukaan lukien myyntitavat, asiakirjat, tuotteet ja tuotteista annettavat tiedot niin pakkauksessa, etämyynnissä kuin markkinoinnissa. Seuranta- tai jälkitarkastuksessa varmistetaan, että aikaisemmin todetut epäkohdat on poistettu ja korjauskehotuksia tai määräyksiä on noudatettu. Tarkastuskäynnit tehdään ennalta ilmoittamatta, mikäli se on mahdollista.

Tarkastuksia voidaan tehdä myös asiakirja- tai etätarkastuksina, jolloin elintarvikehuoneiston toimintaa arvioidaan toimitettujen asiakirjojen ja/tai muun materiaalin sekä yhteydenottojen (etäyhteys, sähköpostit, puhelut tms.) perusteella. Em. suunnitelmalliset tarkastukset tehdään Ruokaviraston Oiva-tarkastusohjeiden mukaisesti ja valvontatiedot julkaistaan www.oivahymy.fi -sivustolla.

Suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan ulkopuolista valvontaa ovat esimerkiksi ruokamyrkytyspäilyjen selvittäminen, ilmoitusten käsittely ym. akuutti valvonta sekä mm. tori- ja tilapäismyynnin valvonta.

Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi

Elintarvikehuoneistojen ja eläinperäisiä elintarvikkeita valmistavien laitosten tarkastusten sisältö ja tiheys riippuu arvioidusta riskistä sekä harjoitetun toiminnan luonteesta ja laajuudesta. Rovakaaren ympäristöterveydenhuollossa määritetään vuosittain valvottavat kohteet riskiperusteisesti. Riskinarvioinnissa huomioidaan Vati- järjestelmästä saatava kohdekohtainen Ruokaviraston riskiluokitus, muut kohteen riskitekijät sekä muut tekijät, kuten aiemman valvonnan tulokset ja kohteen omavalvonta. Kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella voidaan tarkastustiheyttä alentaa 50 % tai lisätä Ruokaviraston ohjeen (10503/6) mukaiseen tarkastustiheyteen verrattuna.

Näytteenotto ja näytteen tutkiminen

Näytteenotto ja tutkiminen ovat valvontamenetelmiä, joilla voidaan selvittää omavalvonnan toimivuutta sekä tuotteiden turvallisuutta ja vaatimustenmukaisuutta. Kunnan valvontaviranomaisen näytteenottoon kuuluvat omavalvonnan toimivuuden varmistamiseen liittyvät näytteet, ruokamyrkytysten selvittämiseksi otetut näytteet, valitusnäytteet sekä projekteihin kuuluvat näytteet.

Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto

Näytteenottoon vaikuttaa yrityksen omavalvonnan toimivuus, yrityksen itsensä ottamien omavalvontanäytteiden määrä ja näytetulokset. Kunnan toimesta otettavien näytteiden ottamiseen vaikuttaa, millaisia korjaavia toimenpiteitä yritys on tehnyt, kun näytetulokset ovat olleet huonoja. Näytteitä otetaan myös, kun on tarpeen varmistaa yrityksen korjaavien toimenpiteiden toimivuus ja riittävyys.

Tarkastusten yhteydessä voidaan ottaa näytteitä tarveharkintaisesti mm. tuotteista tai tuotantoympäristöstä. Otetuista näytteistä tutkitaan mikrobiologinen laatu riittävässä laajuudessa huomioiden näytteenoton tarkoitus (Elintarvikkeiden mikrobiologiset vaatimukset, komission asetuksen (EY) No 2073/2005. Ruokaviraston ohje 4095/ 2020).

Viranomaisnäytteenottoon vaikuttaa merkittävästi elintarvikehuoneiston omavalvontajärjestelmän toimivuus ja järjestelmään sisältyvän näytteenotto-ohjelman toteutuminen. Tilanteissa missä, viranomaisnäytteitä otetaan korvaamaan toimijan puutteellista omavalvonnan näytteenottoa, niin näytteenotto ja tutkimukset toteutetaan toimijan kustannuksella.

Eläinperäisiä elintarvikkeita käsittelevissä hyväksytyissä laitoksissa näytteitä otetaan viranomaisnäytteinä toimijan kustannuksella. Viranomaistarkkailuun liittyvät tutkimukset kohdennetaan pääosin patogeeneihin mikrobeihin, kuten *Salmonella* ja *Listeria monocytogenes* -bakteereihin (Komission asetus, 2073/2005).

Resursseja varataan valitus-, ruokamyrkytys- ja vesiepidemianäytteitä varten. Viranomaisnäytteet tutkitaan laboratoriossa, joka täyttää kansainvälisen standardin SFS 17025 vaatimukset akkreditoidulla tai arvioiduilla menetelmillä.

Ensi sijassa käytettävät tutkimuslaboratoriot:

- ScanLab Oy, Tutkijantie 4 F, 90590 Oulu.
elintarvikelaboratorio@ouka.fi, puh. 044 703 67 55
- Metropolilab Oy, Viikinkaari 4, Cultivator II, 00790 Helsinki
metropolilab@metropolilab.fi, puh. 010 391 350
- Eurofins Ahma Oy, Teollisuustie 6, 96100 Rovaniemi, puh. 040 1333 800
(vesitutkimukset)
- Ruokavirasto, Mustialankatu 3, 00790 Helsinki, puh. 029 530 0400

Painopisteet ja valtakunnalliset valvontaprojektit 2025–2028

Ruokavirasto on määrittänyt elintarvikevalvonnan kehittämisteemat, painopisteet ja toimenpiteet vuosille 2025–2028. Ruokaviraston painopisteet on huomioitu Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmassa 2025–2028.

Kehittämisteema: Teknologia ja tieto

Painopiste 1: Elintarvikealan toimijoiden ja valvojien HACCP-osaamisen lisääminen

- Toimenpide 2026: Kartoitetaan toimijat, joilta vaaditaan elintarviketurvallisuuden riskinarviointi HACCP –periaatteen mukaisesti. Ketkä toimijoista ovat toteuttaneet riskinarvioinnin HACCP-järjestelmällä ja keneltä se vielä puuttuu.
- Toimenpide 2026: Osallistutaan Ruokaviraston antamaan ohjaukseen ja koulutukseen HACCP-osaamisen lisäämiseksi (Ruokavirasto suunnittelun ja ohjauksen aloitus 2026).
- Toimenpide 2026–2028: Valvotaan HACCP –periaatteen mukaisen riskinarvioinnin toteutumista niiden toimijoiden osalta, keneltä se vaaditaan. Tarvittaessa annetaan ohjausta ja neuvontaa.

Painopiste 2: Lämpötilahallinta elintarvikehuoneistoissa

- Toimenpide 2025–2028: Rovakaaren ympäristöterveydenhuolto on hankkinut lämpötilavalvontaan soveltuvat lämpömittarit 2022. Lämpötilavalvontaa on toteutettu suunnitelmallisesti vuodesta 2023 lähtien. Suunnitelmallista lämpötilavalvontaa jatketaan.
- Aluehallintovirasto on analysoinut valvontatietoja, ja saadun palautteen perusteella on siivottu Vati -tietojärjestelmää ja muutettu Oiva-tarkastuksen toimintamallia.

Painopiste 3: Valvojan työkalupakki

- Toimenpide 2025–2028: Osallistutaan elintarvikevalvonnan koulutuksiin (mukaan lukien elintarvikekontaktimateriaalit).
- Osallistutaan resurssien puitteissa Ruokaviraston koordinoimiin elintarvikevalvontaprojekteihin.
- Ruokaviraston kokonaistavoitteena on valvontaviranomaisten hallinnollisen osaamisen vahvistaminen.

Elintarvikevalvonnan projektit 2025–2028

Projektit 2025:

- Kartoitetaan lihan suoramyjät (poro, lammas ja nauta).

Projekti 2026–2028:

- Kontaktoidaan lihan suoramyjät (poro, lammas ja nauta). 2025 saatuaan tietoon pohjautuen lihan suoramyyntipaikkojen tarkastukset riski- ja tarveperusteisesti.
- Käsihygieniaan ja ruokien jäädyttämiseen, säilyttämiseen ja tarjoiluun liittyvä näytteenottoprojektin suunnittelu ja budjetointi. Näytteenottoprojektin toteutus tehdyn suunnitelman mukaan.

Elintarvikevalvonta ja valvonnan suoritteet valvontavuosittain

Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma laaditaan erikseen vuosille 2025, 2026, 2027 ja 2028. Ruokaviraston määrittämien mittareiden mukaan yhden henkilötövuoden tarkastustavoite on 130 tarkastusta/vuosi. Ruokaviraston tarkastustavoite on Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon osalta epärealistinen huomioiden valvonta-alueen laajuus ja välimatkat. Yksikön tarkastustavoitteeksi on asetettu 90 tarkastusta/ henkilötövuosi. Liitteenä elintarvikevalvonnan suunnitellut tarkastukset vuodelle 2026.

Suunnittelematon elintarvikevalvonta

Suunnittelematonta elintarvikevalvontaa ovat ennalta arvaamattomat tilanteet, toimijoiden ohjaus ja neuvonta, henkilökunnan kouluttautuminen ja erilaiset selvitykset jne. Ennalta arvaamattomat valvontatehtäviä ovat mm. uusien elintarvikehuoneistojen ilmoitusten käsittely ja tarkastus, elintarvikelain piiriin kuuluvan muun ilmoituksenvaraisen toiminnan käsittely, eläinperäisiä elintarvikkeita käsittelevien laitosten hyväksyminen, erilaiset terveystilanteet (ruokamyrkytykset), asiakaspalautteet ja torien elintarvikemyynnin valvonta.

TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

Yleistä

Kunnan tulee terveydensuojelulain mukaan laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon valtakunnallinen valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa. Terveydensuojelun ohjaus ja arviointi siirtyvät LVV:lle vuoden 2026 alusta.

Rovakaaren Ympäristöterveydenhuollon terveydensuojelun valvontasuunnitelma vuodelle 2026 on laadittu terveydensuojelulain 6 §:n ja Valviran laatiman valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman 2025–2028 mukaisesti. STM:n käynnistämän terveydensuojelulain kokonaisuudistushankkeen vuoksi terveydensuojelun valtakunnallisessa valvontaohjelmassa vuosille 2025–2028 ei ole tässä vaiheessa tehty laajakantoisia muutoksia linjauksiin tai valvontakäytäntöihin. Valvontayksiköiden on varattava ohjelmakaudella työaikaa uudistuksen sidosryhmätyöhön osallistumiseen.

Terveydensuojelulain muutoksen (16.12.2021/1187) eräänä tavoitteena on Valviran mukaan tukea valvontaa siten, että käytetään kulloinkin vaikuttavinta ja tarkoituksenmukaisinta valvonnan muotoa. Fyysisten tarkastusten lisäksi käytettävät muut valvontakeinot (esim. ohjaus, neuvonta, lausunnot ja sidosryhmäyhteistyö) tukevat valvonnan kokonaisuutta ja voivat joissain tilanteissa edistää terveydensuojelun tavoitteita tehokkaasti.

Valvontasuunnitelmassa huomioidaan säännöllisen valvonnan lisäksi muut tehtävät, kuten ilmoitusten ja hakemusten käsittely, häiriötilanteisiin varautuminen ja niissä toimiminen (esim. talousveden keittokehotukset ja epidemiaselvitykset), asumisterveysasiat, asiakaspalvelu, lausunnot, terveydensuojelun asiantuntija-, sekä neuvonta- ja ohjaustehtävät. Toiminnan seuranta ja kehittäminen vaatii myös resursseja.

Terveydensuojeluviranomainen valvoo säteilylain (SäL 859/2018) mukaan talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Lisäksi se valvoo säteilylain 146 §:ssä tarkoitettua selvitysvelvollisuutta talousvettä toimittavan laitoksen ja muiden oleskelutilojen osalta. Toiminnanharjoittajien on tarkastuksen yhteydessä annettava selvitys sisäilman radonpitoisuudesta. Myös solariumien valvontaa tehdään terveydensuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä (SäL 173 §).

Hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyt

Useimmat terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet vaativat joko viranomaisen hyväksynnän tai ovat ilmoituksenvaraisia.

Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen käsittelystä todistuksen tai tekee

hakemusta koskevan päätöksen, jolloin toiminta tulee suunnitelmallisen valvonnan kohteeksi. Ilmoituksen käsittelyn yhteydessä arvioidaan mahdollisia terveyshaittoja. Niiden perusteella voi syntyä tarve antaa määräyksiä jo ennen toiminnan alkamista.

Myös ne terveydensuojelulain mukaiset toiminnot, jotka eivät ole olleet ilmoitusvelvollisuuden piirissä tai joilta ei ole edellytetty hyväksyntää ennen nykyistä terveydensuojelulakia, kuuluvat suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Näiltä kohteilta on perusteltua vaatia ilmoitus tai hakemus, mikäli esim. toiminnanharjoittaja vaihtuu tai tiloissa ja/tai toiminnassa tapahtuu olennaisia muutoksia.

Terveydensuojeluviranomaisella on aina myös mahdollisuus riskinarvioinnin perusteella pyytää ilmoitus TsL 13 §:n 1 mom. 6 kohdan mukaisesta toiminnasta ja ottaa toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Tarkastus

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on viime kädessä selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaitta voi syntyä. Mikäli tarkastuksella todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, antaa viranomainen tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset. Tarkastus voidaan tehdä myös asiakirjatarkastuksena.

Asiakirjatarkastuksella tarkoitetaan tarkastusta, jonka valvontaviranomainen tekee tarkastelemalla valvontakohteen tietoja muualla kuin valvontakohteeseen kuuluvassa tilassa. Asiakirjatarkastus vastaa laajuudeltaan valvontakohteessa tehtävää tarkastusta ja siitä tehdään myös oma tarkastuskertomus. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteessa paikan päällä käymällä saada lisäarvoa asian selvittämiseen tai valvontakohdetta ei voida tarkastaa kohteessa käymällä. Asiakirjatarkastuksen tulisi kohdistua tiettyä asiaa tai asiakokonaisuutta koskevan yksiselitteisen tiedon selvittämiseen.

Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus, joka täyttää sille asetetut vaatimukset ja jossa huomioidaan muun muassa toimialakohtaiset ohjeet. Valvira on laatinut yhteistyössä valvontayksiköiden kanssa Vati-tarkastuslomakepohjat terveydensuojelulain suunnitelmallista valvontaa varten. Lomakkeet ovat täytettävissä Vati-tietojärjestelmässä. Tarkastuslomakkeiden käytöllä yhtenäistetään valvontaa valtakunnallisesti.

Moniin terveydensuojeluvalvonnan kohteisiin (esim. koulut) kohdistuu myös muiden viranomaisten suorittamaa valvontaa. Valvontatoiminnan kehittämiseksi ja tehostamiseksi on tarkoituksenmukaista tehdä yhteistarkastuksia, jolloin kohde tarkastetaan kattavasti samalla kertaa eri lainsäädäntövaatimusten mukaisesti. Yhteistarkastusten lisäksi myös muu tiedonvaihto viranomaisten kesken on tärkeää.

Valvontakohdetyypin tarkastukseen käytettävän ajan arvioimiseksi on otettu huomioon tarkastuksen tarkoitus, tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö sekä tarkastuksen kirjaaminen tietojärjestelmään ja tarkastuskertomuksen laatiminen.

Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskinarviointi

Valvira keskusviranomaisena on valtakunnallisessa valvontaohjelmassaan jakanut suunnitelmallisen valvonnan kohteet kolmeen riskiluokkaan. Riskiluokkien perusteella on valtakunnallisessa valvontaohjelmassa määritetty alustava tarkastustiheys. Valvontayksiköiden tulee kuitenkin arvioida riskejä kohdekohtaisesti. Kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella valvontakohteen suunnitelman mukaista tarkastustiheyttä voidaan tarvittaessa lisätä tai vähentää. Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat mm. altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät (lapset, vanhukset, sairaat), altistava tekijä, altistuksen kesto ja/tai toistuvuus, aiemman valvonnan tulokset ja toiminnanharjoittajan omavalvonta. Säännöllisen valvonnan vähimmäistarkastustiheys on Valviran mukaan yksi tarkastus viiden vuoden välein.

Rovakaaren ympäristöterveydenhuollossa valvottavat kohteet on arvioitu riskiperusteisesti. Riskinarvioinnissa on huomioitu riskiluokka (Valviran riskiluokitus, kohdekohtaisesti Vatissa) sekä edellä mainitut kohdekohtaiset riskitekijät.

Valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan verkkoalustoilla tarjottavissa pienimuotoisissa lyhytaikaisissa majoitukseen tarjottavissa huoneistoissa suunnitelmallista valvontaa voidaan terveydensuojeluviranomaisen harkinnan mukaan toteuttaa muutoinkin kuin tarkastuksin. Näitä keinoja voivat olla esimerkiksi tarvittaessa toteuttavat erilaiset projektit tai näytteenotot, kuntotutkimusten lukeminen ja tulosten tulkinta, toiminnanharjoittajien omavalvonnan tuki esimerkiksi siivouksen tai ilmanvaihdon osalta sekä terveyshaittojen ehkäisyyn tähtäävä asiantuntija-apu toiminnan suunnittelun yhteydessä. Lisäksi kohdekohtaisen riskinarvioinnin tai satunnaisen otannan avulla voidaan kohdentaa tarkastustoimintaa rajattuun ryhmään kohteita.

Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto, mittaukset ja tutkimukset

Talousvesien, uima- ja allasvesien laadun valvonta on osa suunnitelmallista valvontaa. Suunniteltu näytteenottomäärä vuodelle 2026 liitteessä.

Talousveden laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM:n asetus (1352/2015) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.

Talousvesinäytteet otetaan terveystoimintamaisen ja vesilaitoksen laatiman näytteenottosuunnitelman mukaisesti. Talousvettä toimittavan laitoksen näytetulokset raportoidaan vedenjakelualueen tarkkuudella.

Uimavesien laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM:n asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (710/2014) pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta
- STM:n asetusta (711/2014) yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta sovelletaan EU:lle raportoitavien uimarantojen valvontaan.

Yleisistä uima-altaista näytteet otetaan laitospöytäkirjassa valvontatutkimusohjelmassa olevan näytteenottosuunnitelman mukaisesti.

Uimarantojen uimavesinäytteet otetaan ympäristöterveydenhuollon laatiman näytteenottosuunnitelman/seurantakalenterin mukaisesti.

Talous- ja uimavesinäytteiden oton voi Valviran ohjeistuksen mukaan suorittaa muukin kuin terveydensuojeluviranomainen. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on kuitenkin varmistettava näytteiden ottajan pätevyys. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet.

Suosittelavinta olisi, että näytteenottajalla on ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointi (erikoistumisalana talous- ja uimavedet), mutta näytteenottajan pätevyys voidaan katsoa riittäväksi myös silloin, kun toiminnanharjoittajan näytteenottajalla on voimassa oleva vesityökortti (talous- tai allasvesi) ja riittävästi kokemusta oman alansa näytteenotosta sekä mieluiten perehdytys sertifiointin suorittaneen henkilön toimesta. Ulkopuolisen asiantuntijan (esim. laboratorio) pätevyys voidaan katsoa riittäväksi silloin, kun näytteenottajalla on ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointi (erikoistumisalana talous- ja uimavedet) tai laboratorio on akkreditoitunut näytteenoton, joka sisältää talous- ja uimavesinäytteenoton.

Sisäilmatutkimuksen voi terveydensuojeluviranomainen teettää vain terveydensuojelulain 49 §:n mukaisilla ulkopuolisilla asiantuntijoilla. Nämä henkilöt ovat STM:n nimeämän toimijan sertifioimia henkilöitä (säädetään tarkemmin ns. asumisterveysasetuksessa 545/2015).

Terveyshaitan arvioimiseksi tarvittavat melumittaukset ohjataan ns. suuntaa antavia mittauksia lukuun ottamatta ulkopuolisen asiantuntijan tehtäväksi.

Muu suunnitelmalliseen valvontaan liittyvä näytteenotto voidaan kohdistaa tarpeen mukaan esimerkiksi valvontakohteen siivoustoiminnan omavalvonnan toimivuuden ja siivouksen laadun tarkastamiseen puhtausnäytteiden avulla. Puhtausnäytteitä voidaan ottaa mm. päiväkotien ja sos.huollon yksiköiden kosketuspintoilta (ml. lelut, apuvälineet), saunoista, pesutiloista, wc-tiloista, vaatehuoltotiloista, uimahalleista, kylpylöistä, kauneushoitoloista (esim. välineet) ja

muista ihonkäsittelyhuoneistoista (välineet, tekstiilit). Myös sisäilman laatua voidaan tarvittaessa selvittää erilaisilla näytteenotoilla ja mittauksilla.

Ympäristöterveydenhuolto pyrkii ohjaamaan mahdollisuuksien mukaan näytteenoton henkilöresurssien säästämiseksi ulkopuoliselle näytteenottajalle.

Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Eurofins Ahma Oy, ScanLab Oy, Ramboll Analytics, Nab Labs Oy, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Työterveyslaitos Kemian laboratorio sekä Turun yliopiston aerobiologian laboratorio.

Viranomaisvalvontaa varten otetut näytteet on tutkittava Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa. Näytteenottosuunnitelmien mukaiset talous-, allas- ja uimarantavesinäytteet tutkitaan Eurofins Ahma Oy:n laboratoriossa, joka on ottanut käyttöön sähköisen analyysitulosten siirron Vatiin.

Vesivälitteisten epidemioiden yhteydessä voidaan käyttää myös muita kuin Ruokaviraston hyväksymiä laboratorioita, esimerkiksi tutkittaessa patogeeneja.

Painopisteet vuosina 2025–2028

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Tätä teemaa tukevat terveydensuojelulain valvontaohjelman painopisteet, joita ovat talousvesivalvonnan uudet sisällöt, osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa sekä valmius ja varautuminen terveydensuojelussa.

Valviran kunnille asettamat terveydensuojelun painopisteet 2025–2028:

Talousvesivalvonnan uudet sisällöt

Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta:

- Alueellinen yhteistyö
- Riskienhallintasuunnitelmat
- Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta

Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa

Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta:

- Toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarviossa
- Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakkoinnin edistäminen

Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa

Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta:

- Häiriötilanteisiin varautuminen sekä suunnitelmien päivittäminen ja yhteensovittaminen.
- Yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa.

- Osallistuminen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen lähtökohtaisesti vuosittain

Raportointi

Yleisessä osiossa kuvatun Vati-raportoinnin lisäksi yli 1000 m³ päivässä talousvettä toimittavien laitosten ja EU-uimarantojen uimavesien tiedot toimitetaan LVV:lle talousvesien osalta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä ja uimavesien osalta syyskuun loppuun mennessä Vati-järjestelmän kautta.

TUPAKKALAIN MUKAINEN VALVONTASUUNNITELMA

Johdanto

Tupakkalain (549/2016) 84 §:n mukaan kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva tupakkalain valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmassa otetaan huomioon Valviran laatima valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma vuosille 2025–2028 paikallisten tarpeiden mukaisesti.

Valvontasuunnitelmaan kirjataan tupakkalain säännöllinen valvonta, joka on mahdollista suunnitella etukäteen. Suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat esimerkiksi:

- tupakointitilalliset ravintolat ja ravitsemisliikkeet
- tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi kunnan on lisäksi varattava riittävästi työaika- ja henkilöresursseja tupakkalain säännöllisen valvonnan lisäksi myös muuhun tupakkalain valvontaan. Suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on epäily tupakkalain säännösten rikkomisesta. Kyseeseen voivat tulla esimerkiksi havainnot, valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat tupakan myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, tupakan mainontaa tai tupakointikieltojen rikkomista.

Voimavaroja edellyttävät myös kunnan viranomaisten toiminta tupakkalain asiantuntijoina, vähittäismyyntilupahakemusten käsittely sekä asuntoyhteisöjen tupakointikieltihakemusten käsittely. Tupakkalain mukaisen valvonnan yhteydessä tehdään myös lääkelain mukaista nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntin valvontaa (Lääkelaki 395/1987, muutos 22/2006).

Kunnan tupakkalain mukaiset valvontatehtävät

Tupakkalain 8 §:n mukaan kunta valvoo alueellaan:

- 1) tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
- 2) tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
- 3) tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Tupakkalain 44 § 1 momentin mukaan tupakkatuotteita, nikotiininesteitä ja savuttomia nikotiinituotteita saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Myös em. tuotteiden tukkumyyntistä on tehtävä ilmoitus kunnalle (50 §).

Kunnan alueella tupakkalain mukaisista tehtävistä huolehtii kunnan määräämä toimielin. Rovaniemen kaupungissa sekä Ranuan, Pellon, Kolarin ja Ylitornion

kunnissa tupakkalain mukaisena toimielimenä toimii Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunta. Toimielin voi siirtää toimivaltaansa alaiselleen viranhaltijalle. Valvontasuunnitelman hyväksymistä koskevaa toimivaltaansa toimielimellä ei kuitenkaan ole oikeutta siirtää viranhaltijalle.

Valvonnan painopistealueet 2025–2028

Tupakkalain valvonnan painopisteiden avulla kohdennetaan resursseja suunnitelmallisesti ja riskiperusteisesti sekä huomioidaan mahdollisista lainsäädäntömuutoksista aiheutuvat uudet tarpeet.

Tupakkalain valvontaohjelmakaudella 2025–2028 painopisteiden valinnassa on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teema vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa 2025–2028 kuvatut painopisteet:

- Savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta
- Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa (vuosina 2025–2026)
- Etämyynti
- Markkinointi
- Ehkäisevä päihdetyö

Tarkastukset ja pakkokeinot

Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Tarkastukset suoritetaan yleensä samanaikaisesti muiden ympäristöterveyden tarkastusten kanssa. Joissakin terveydensuojelulain mukaisissa tarkastuskohteissa (päiväkodit, oppilaitokset, lastensuojelulaitokset ja yleiset uimarannat) on terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen yhteydessä usein perusteltua tehdä havaintoja tupakkalain noudattamisesta. Mikäli tarkastuksella havaitaan puutteita tupakkalain noudattamisessa, tehdään tarkastuskohteeseen tupakkalain mukainen tarkastus. Tarkastuksesta kirjoitetaan tarkastuskertomus, joka lähetetään toimijalle tiedoksi toimenpiteitä varten. Tarvittaessa annetaan ohjeita, toimenpidekehotuksia ja määräyksiä, jotta lain edellytykset toteutuvat.

Valvontaohjelman mukaisia tarkastuksia ovat säännöllisen valvonnan tarkastukset ja niiden uusintatarkastukset sekä valvontaprojektitarkastukset. Suunnittelemattomat tarkastukset (mm. lupakäsittelyyn tai valitukseen liittyvät tarkastukset) ovat maksuttomia. Uusintatarkastuksessa tarkastetaan kiireellistä korjausta tarvittavien puutteiden korjaukset. Valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen määräysten valvonta on maksullista, mikäli määräysten antaminen on johtunut tupakkalain säännösten noudattamatta jättämisestä.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikassa tarkastettavia asioita ovat tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynti ja tupakkatuotteiden myyntilupaan liittyvät asiat, oma-valvonta sekä tupakan, tupakkatuotteiden, tupakointivälineiden ja

tupakkajäljitelmiä mahdollinen mainonta. Samalla tarkastuskerralla myyntipaikassa tarkastetaan myös nikotiinivalmisteiden myynti.

Tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvontatarkastuksilla varmistetaan, että tupakkalain 74, 76 ja 77 § mukaisia tupakointikieltoja noudatetaan. Ravintoloissa tarkastus voidaan tehdä päivällä normaalina virka-aikana, ellei kysymyksessä ole ilta- tai yöravintola.

Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, kunnan viranomaisen voi tupakkalain 96 §:n mukaan kieltää kyseisen toiminnan. Asian luonne huomioiden kunta voi ilmoittaa asiasta joko viralliselle syyttäjälle tai Valviralle. Ellei lainvastaista toimintaa lopeteta vapaaehtoisesti, voidaan asiassa asettaa 105 § mukainen uhkasakko kiellon tehosteeksi. Kunta voi myös peruuttaa myönnetyn tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiluvan (TupL 97 §). Valvira voi ryhtyä tupakkalain edellyttämiin toimenpiteisiin, jos tupakkalain vastainen mainonta tai muu myynninedistäminen on toteutettu koko maassa taikka samanaikaisesti usean kunnan tai aluehallintoviraston alueella.

Riskinarviointi, tarkastustiheys ja tarkastukseen käytettävä aika

Tupakkalain mukaisen suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevat kohteet on tarkastettava riittävän usein ja siten, että oleellimmat tupakkalain näkökohdat tulevat tarkastuksissa huomioiduksi. Valvontakohdetyypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävään aikaan sisältyy tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Voimavarojen suunnittelussa on otettava huomioon myös matka-aika, mutta matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

Valvira on esittänyt valvontaohjelmassa kohdetyypikohtaiset tarkastustiheydet. Esitetyt tiheydet ovat lähtökohtana valvontasuunnitelmaa laadittaessa, mikäli kohteelle ei ole tehty riskinarviointia. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla määrällä. Valvontaohjelman päivityksen (v. 2023–2024) mukaan tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynnin osalta ohjelman mukaista tarkastustiheyttä ei kuitenkaan ole perusteltua vähentää riskinarvioinnin perusteella. Vähimmäistarkastustiheys on yksi tarkastus viiden vuoden välein.

Riskiä lisääviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi:

- valvontahistoriasta ilmenevät aiemmat rikkomukset taikka muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin
- omavalvonnan puutteellisuus
- myyntipaikan läheisyys suhteessa oppilaitoksiin tai muihin alle 18-vuotiaiden suosimiin paikkoihin
- tietty ajankohta (esimerkiksi alaikäisten yritykset ostaa tupakkatuotteita lisääntyvät yleensä syksyisin koulujen alettua)
- tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)

Ympäristöterveysvalvonnan keskeiset toimenpiteet vuonna 2026

Yhteiset

- Valmius ja varautuminen
 - Häiriötilanteisiin varautuminen sekä valmius- ja häiriötilannesuunnitelmien päivittäminen ja yhteensovittaminen.
 - Osallistuminen häiriötilanne- tai valmiusharjoituksiin

Elintarvikevalvonta

- Osallistutaan Ruokaviraston antamaan ohjaukseen ja koulutukseen HACCP-osaamisen lisäämiseksi
 - Kartoitetaan toimijat, joilta vaaditaan elintarviketurvallisuuden riskinarviointi HACCP –periaatteen mukaisesti.
- Kontaktoidaan lihan suoramyymät (poro, lammas ja nauta). 2025 saatuaan tietoon pohjautuen lihan suoramyymäpaikkojen tarkastukset riski- ja tarveperusteisesti.
- Käsihygieniaan ja ruokien jäädyttämiseen, säilyttämiseen ja tarjoiluun liittyvä näytteenottoprojektin suunnittelu ja toteutus.

Terveydensuojelu

- Asumisterveys ja sisäilma
 - Oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito, ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta
 - Yhteistyön ja ennakkoinnin edistäminen
 - tutkijoiden ohjaaminen terveydensuojeluviranomaisen vaatimuksista: Lapin alueella toimivat rakennusterveysasiantuntijat, jatkuu vuodelta 2025
 - sisäilmatyöryhmiin osallistuminen
 - taloyhtiöiden ohjaaminen
- Majoitustoiminnan valvonnan tehostaminen sekä toimijoiden ohjaus

Talousvesivalvonnan tehostaminen

- Alueellinen yhteistyö: Osallistutaan Lapin vesivalvojien toimintaan
- Riskienhallintasuunnitelmat niiden laitosten osalta, joille on ajankohtaista päivittää valvontatutkimusohjelma
- Jatketaan häiriötilannesuunnitelman laatimista talousveden laadun turvaamiseksi

Tarkastussuunnitelmat vuodelle 2026

Toimiala	Toimintaluokka	Toimintoja kpl	TARKASTUS TARVE *	Tarkastus suunnitelma 2026 kpl
ELINTARVIKE	YHTEENSÄ	1093	529	225
	Alkutuotanto	248		
	Elint. valm., ei maito/liha/kala/muna/vilja-kasvis	8		
	Elintarvikekontaktimateriaalit	5		
	Elintarvikkeiden kuljetukset	17		
	Elintarvikkeiden myynti	138		
	Elintarvikkeiden tarjoilu	557		
	Elintarvikkeiden varastointi ja pakastaminen	4		
	Ruoka-aputoiminta	15		
	Kala-ala	15		
	Kansalliset toiminnalliset helpotukset	15		
	Liha-ala	25		
	Maitoala	3		
	Vienti ja tuonti	5		
	Vilja- ja kasvisala	38		
TERVEYDENSUOJELU	YHTEENSÄ	596	184	132
	Kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä suorittavat huoneistot	63		
	Kokoontuminen, julkiset huvi- ja kokoontumishuoneistot	35		
	Liikunta ja virkistystoiminta, kuntosalit ja liikuntatilat	40		
	Liikunta ja virkistystoiminta, uimahallit, kylpylät ja muut allastilat	12		
	Liikunta ja virkistystoiminta, yleiset uimarannat	29		
	Majoitustoiminta, majoitushuoneistot	148		
	Muut ympäristöterveysvalvonnan kohteet	6		
	Opetustoiminta, koulut ja oppilaitokset	110		
	Sosiaalihuollon palvelut, lasten päiväkodit ja vastaavat	75		
	Sosiaalihuollon palvelut, Lastenkodit/ lastensuojeluyksiköt ja vast	10		
	Sosiaalihuollon palvelut, muut sosiaalialan yksiköt	29		
	Sosiaalihuollon palvelut, vanhainkodit ja vastaavat	28		
	Virkistystoiminta, yleisölle avoimet saunat	11		
TALOUSVEDEN TOIMITTAMINEN	YHTEENSÄ	130	85	64
	Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)	85		
	Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)	45		
TUPAKKA	YHTEENSÄ	158	46	25
	Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynti ja muu luovutus	91		
	Nikotiinikorvaustuotteet (Lääkelaki)	56		
	Tupakointikiellot ja -rajoitukset	11		
YMPÄRISTÖTERVEYDEN HUOLTO	YHTEENSÄ	1977	844	446

Näytteenottosuunnitelma vuodelle 2026

Suunnitelmallinen näytteenotto:

- Talousveden valvontatutkimusohjelman mukaisia näytteitä n. 300
- Uima-allasvesinäytteitä n. 275
- Uimarantavesinäytteitä n. 65
- Terveystieteiden olojen valvonnan yhteydessä puhtausnäytteitä otetaan n. 200